

KEMALETTİN TUĞCU İÇİN VEFA ÖDEVİ (GÜNLÜK)

Mustafa Ruhi ŞİRİN

Nişantaşı, 29 Nisan 2015 Nurdan Gürbilek, Kemalettin Tuğcu ile Orhan Kemal'in çocuk kahramanları üzerinden yaptığı değerlendirme¹ Tuğcu'nun çocuk söylemi kadar Orhan Kemal'in çocuk söylemini ortaya koyması bakımından önemli. Tuğcu'nun hikâyeleri için; "Zavallı çocuk"un "tuttuğunu koparan bir erkeğe dönüştüğü şehir masalları" nitelemesi yapıyor. Nurdan Gürbilek'in Kemalettin Tuğcu, Orhan Kemal'in çocuk söylemine ilişkin tespitleri şöyle: "Tuğcu hikâyesi her şeyden önce bir 'ölü baba' anlatısıdır. Baba fiilen ölüdür... Tuğcu hikâyesinin vaktiyle okurunu yakalayabilmiş olmasının nedeni, Türkiye'de orta sınıfın kendini yoksullardan henüz kalın çizgilerle ayırtmamış olmasıydı... Tuğcu'nun gözünü yoksulluğa açmış çocuğu değil, hali vakti yerindeyken yoksulluğa yuvarlanan çocuğu anlatması boşuna değil. 'Korku ve acıma' yoluyla katartik bir etki elde etmek üzere yazılmıştır Tuğcu hikâyesi... Tuğcu çocuğu, leke tutmaz bir fazilet malzemesinden yapılmışsa, Orhan Kemal'inki mahalleden yapılmıştır. Tuğcu çocuğu hızlandırılmış yoksulluk okulundan pekiyiyle mezun olur, Orhan Kemal'inkiler sınıfta kalır... Tuğcu çocuğu iyi kalpli ustanın yanında bıkip usanmadan çalışırken, Orhan Kemal'inkiler pres makinesinin başında, kömür ambarında, helanın ıslak tahtasında uyuyakalır... Orhan Kemal'in hikâyelerinde ne mahalleli o kadar iyi, ne yoksullar o kadar lekesiz, ne de son o kadar mutludur. Tuğcu hikâyesi talihsizlikten talih, yokluktan kuvvet, kötülükten iyilik doğacağını müjdeler. Orhan Kemal hikâyesi bunca yokluğa rağmen insanlar nasıl oluyor da iyi kalabiliyor diye sorar... Bugünün karanlığına işaret eden Tuğcu değil, Orhan Kemal'di... Tuğcu'nunki merhamet, Orhan Kemal'inki değil. Şefkat, ama merhamet değil."

1 "Yoksulluk Lekesi/Orhan Kemal'in Çocukları", *Sessizin Payı*, İstanbul 2015: Metis Yayınları, s. 61-81.

Kemalettin Tuğcu'nun çocukları onca yoksulluk ve yoksunluğa rağmen ayakta kalabilmişti. Orhan Kemal'in "yoksul ama haysiyetli" çocukları ise macerayı seçmişti.

Tarabya, 18 Ekim 2015 Öğle üzeri Çengel Köyü Mezarlığı'na gittim. Kemalettin Tuğcu'nun vefatının on dokuzuncu yılı nedeniyle aile çevresiy-le bir araya geldik. Bu yılki vefa ödevine Millî Eğitim Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Ahmet Emre Bilgili, Üsküdar İlçe Millî Eğitim Müdürü ve bir-kaç öğretmenle *Kur'an* okumak üzere Enes de geldi. Eski milletvekili Hasan Korkmazcan da gelenler arasındaydı. Hasan Bey, *Doğan Kardeş* dergisi ka-patılınca Yeşilay Cemiyeti adına *Kırlangıç* dergisini yayımladıklarını ve bu dergiye Kemalettin Bey'in destek verdiğini anlattı. Çocuk Vakfı yılda bir gün de olsa Kemalettin Tuğcu'yu hatırlatmayı sürdürüyor.

İki yıldır üzerinde çalıştığım *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı*'nı da sonuçlandırmaya çalışıyorum. Yirmi altı sayfalık kronolojiyi bitirdim ve gözden geçirmeleri için kızı Gülsevil Hanıma ve oğlu Yaman Bey'e teslim ettim. Kitap yayımlanma aşamasına gelmiş oldu... Ahmet Emre Bey'le Küp-lüce Mezarlığı'ndaki Cahit Zarifoğlu ve kayınpederi Kasım Arvasi Hoca'nın mezarını da ziyaret ettik... Otuz beş yıllık dostum Yüksel Kanar'la akşam saatine kadar sohbet ettikten sonra Kirazlıtepedeki yeğenimin çocukları-nı ziyarete gittim ve hiçbir yorgunluk hissetmeden gün bitmek üzereyken eşimle eve döndük. Vefa ödevi yormaz, insanı bahtiyar eder. Memleketin bu dar zamanında insanın kendini bahtiyar hissetmesi ise teselliden öte ne büyük saadettir!

Nişantaşı, 28 Ocak 2016 *Dünyaya Gülen Adam* kitabının Macarca çe-virmeni Türkolog Dr. Eva Csâki ve oğlu Aron Sipos ile Çocuk Vakfını ziyaret ettiler. Güzel bir sabah sohbeti sonunda Kemalettin Tuğcu'nun Çocuk Vakfı-na bağışladığı piyanoyu görmek istediler. Çocuk Vakfının yaptığı çalışmaların somut örnekleri, çocuk ödevimizin boyutlarının fark edilmesini sağlıyor. Nedense Batılılar bunu daha kolay fark ediyor.

Nişantaşı, 4 Mart 2016 *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı* için, üç farklı kuşaktan yüze yakın isme elektronik posta gönderdik bugün. Görüş ve de-ğerlendirme yazıları ile Kemalettin Tuğcu portresi daha da belirgin duruma gelebilir. Üç ay önce kırk ressam, çocuk kitabı çizeri ve karikatüriste yaptığı-mız çağrı sonrası Mustafa Delioğlu ve Soner Hızarcı çizdikleri Tuğcu portre-lerini gönderdiler. Vefatından sonra Tuğcu neredeyse unutuldu. Bakalım bu yıl armağan kitabı yayımlayabilecek miyiz?

Tarabya, 13 Mart 2016 Öğle üzeri Muzaffer İzgü aradı. 10 Şubat'ta eşi vefat etmişti. "Alevler içindeyim" dedi. Birkaç kez üzüntülü bir sesle tekrar etti bu iki kelimeyi. Başsağlığı ve sabır diledim. Muzaffer Bey; bugünlerde okuyamadığını ve yazamadığını, bu nedenle *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı* için yazı yazamayacağını söyledi.

Nişantaşı, 8 Nisan 2016 Ressam ve çocuk kitabı çizeri Soner Hızarcı, eşi Dilek Hanım ve oğlu Tuna ile Çocuk Vakfını ziyarete geldiler. Ailece İsviçre'de yaşıyorlar. Tuna, on yaşında su gibi bir çocuk. Piyano dersi alıyor. Kemalettin Tuğcu'nun Çocuk Vakfına bağışladığı piyanoda en sevdiği besteyi icra etti fakat saklambaç oyununun ve sobenin anlamını bilmiyor henüz. İsviçre'ye döndüğünde anne ve babasıyla saklambaç oynayacaklarına söz verdiler bana.

Nişantaşı, 28 Temmuz 2016 Son üç yıl içinde *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı* için üç yüz elliden fazla yazışma yapmışım. Bu süre içinde çoğunluğu Tuğcu okuru yazar tarafından otuz yeni yazı yazılmış oldu. Çocuk Vakfında beş klasörlük özel arşiv oluştu. Fotoğraflarını tarama yoluyla kayıt altına aldık. Sinemaya uyarlanan kitaplarıyla ilgili değerlendirme yapacak birini bulamadık henüz. Bu yazıyı Kurtuluş Kayalı yazabileceğini söylemişti bahar aylarında. 15 Temmuz'dan sonra yazıyı yazamayacağını bildirdi.

Armağan kitabı hazırlarken Tuğcu'nun sağlığında nesnel ölçütleri olan yazıların yazılmadığını fark etmem zor olmadı. Tuğcu'yu öven ve eleştiren yazıların ortak noktası sabunköpüğü cinsinden yazılar olmalarıydı. Yeni yazılan yazıların bir kısmı çocukluk döneminde Tuğcu'yu okuyan yazarların teşekkür ve Tuğcu'yu savunma yazısı gibi de okunabilir. Kemalettin Tuğcu'yu bugün okuyan çocukların görüşünü öğrenmek istiyorum. *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı*'nın en işlevsel bölümü bu görüşlerin yer alacağı sayfalar olabilir.

Nişantaşı, 2 Ağustos 2016 Hazırladığım Kemalettin Tuğcu Kronolojisi'ne Tacettin Şimşek'in düştüğü notları dikkate alarak son düzeltmeleri yaptım. Tuğcu Kronolojisi'ni okuyunca arayan ilk isim Beşir Ayvazoğlu oldu. "Tuğcu ne kadar şanslı." demekle yetindi. Armağan kitap yayımlanıncaya kadar sınanmış bilgileri kronolojiye yansıtmayı sürdürüleceğim... Tacettin Şimşek'in son iletisinde çocukken okuduğu Tuğcu'nun kitaplarıyla ilgili değerlendirmeyi günlüğüme kaydediyorum: "İlkokul 3. sınıfta *Sokak Çocuğu* ve *Babasının Oğlu* ile başlayan okuyuculuk serüvenim hiç bitmedi ve hâlâ sürüyor. Ortaokul yıllarında Kemalettin Tuğcu'nun romanlarını tiyatroya dönüştürüyor ve yaylada arkadaşlarımla birlikte başta rahmetli babaan-

nem olmak üzere teyze, hala ve ninelere sahneliyordum. Tuğcu'ya benim de gönül borcum var. Okuma bilincimin oluşmasında en önemli katkıyı Tuğcu yapmıştır. Sadık bir okuru olmanın yanında, çocuk edebiyatı derslerimde yüz elli dolayında kitabını incelemek de benim için bir talihtir.”

Nişantaşı, 11 Mayıs 2017 Kemalettin Tuğcu'nun çocuk ve yetişkinlere yönelik yazdığı kitap sayısı hakkında en doğru ve gerçekçi kaynak kendisinin daktilo ve el yazısıyla hazırladığı kitap listesidir. Bu listenin yer aldığı kavuniçi renginde kapağı olan defteri ilk kez Şişli'deki evinde görmüştüm. Vefatından bir yıl kadar önce bu defteri ve telif sözleşmeleriyle ilgili dosyasını bendenize emanet etmişti. Defter ve imzaladığı telif sözleşmeleri Çocuk Vakfı arşivinde saklanıyor. Defterde 439 çocuk kitabı, 4 çeviri, 4 filme alınan roman ile 3'ü tefrika olmak üzere “büyük romanlar” başlığı altında 29 yetişkin kitabının adı yer almaktadır. Tuğcu'nun son döneminde yazdığı ve Çocuk Vakfındaki arşivinde kayıtlı olan *İstanbul Havası*, *Parktaki Adam*, *Şeytan Diyorki*, *Yabancı Adam*, *Şoförün Kızı*, *Karanlık Dünya*, *Burada Bir Köy Vardı*, *Kimsesiz*, *İyilik Meleşti*, *İstenmeyen Adam*, *İhtiyar Asker* adlı on bir dosya daha vardır. Yayınevlerine teslim ettikten sonra kaybolan dosyaları hariç, 476 kitap yazdığını bugün itibarıyla günlüğüme not düşüyorum.²

Nişantaşı, 27 Eylül 2017 Vefatının yirmi birinci yıl dönümünde Üsküdar Belediyesi'nin Kemalettin Tuğcu için anma programı düzenlemesini önermiştim. 18 Ekim'de gerçekleşecek program için kısa bir Kemalettin Tuğcu tanıtım filmi hazırlayacak 7 Renk Ajansı. Öğleden sonra Bilal Arıoğlu ve Kemal Çiftçi ile Tuğcu portresi hakkında konuştuk. Dün, Armağan Kitabın metinlerini göndermiştim Bilal Bey'e. Çocuk Vakfı arşivinde ne kadar ses, görüntü kaydı ve fotoğraf varsa teslim ettim bugün. Tuğcu hakkında yapılmış üç belgeseli de izlemelerini önerdim.

Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar / Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı için İstanbul Büyükşehir Belediyesi hâlâ nihai kararını bildirmedi.

Tarabya, 18 Ekim 2017 İstanbul'da tam bir pastırma yazı havası vardı bugün. Vefa gibi güzel bir hava buna denir işte. Esinti olmadığı için her yer kıvıldamadan bekleyen ağaçlar gibi göründü bana. Öğleye doğru İstinye Feribot İskelesi'nden Çubuklu'ya geçtim. Boğaziçi de durgun bir nehir gibiydi. İki yakanın birkaç fotoğrafını çektim feribotun güvertesinden. Çubuklu'ya yaklaşırken Ayşe, Mehmet ve Süleyman İlhan'ın mezarlığına doğru el sal-

2 Kemalettin Tuğcu'nun ne kadar kitap yazdığı konusunda ayrıntılı bilgileri ve kitap türleri hakkındaki bilgiler için *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı*'nda yer alan “Kemalettin Tuğcu'nun (Hazırladığı) Kitap Listesi” yazısına bakılabilir.

ladım birkaç dakika. “Biz ölenlerimizle birlikte yaşarız.” demişti ya Yahya Kemal, bu duygu bende derindir. Yirmi birinci vefat yıl dönümü nedeniyle Kemalettin Tuğcu’nun Çengelköyü Mezarlığı’na ulaştığımda kızı Gülsevil Hanım ve eşi Ergin Acı, oğlu Yaman Bey ve eşi Leyla Hanım ile torunları ve akrabalarıyla bir araya geldik. Yıldırım Beyazıt Camisinden Ekrem Öztürk’ü davet ettim. Ekrem Hoca da ilkokulda Tuğcu’nun kitaplarını okuyanlar arasındaymış. Yasin-i Şerif tilavetinden sonra dua etti Ekrem Hoca. Mezarlıkta yapılan duaları dinledikçe kalbim ferahlıyor. Bir an kendimi vefat etmiş ve mezarımın başında yakınlarımı hissediyor gibi oluyorum.

Kemalettin Tuğcu’nun vefatından sonra Çocuk Vakfı, 5 Kasım 1996’da TÜYAP Kitap Fuarı’nda “Kemalettin Tuğcu Oturumu” düzenlemişti. Üsküdar Belediyesi’ne önerimiz üzerine vefatının yirmi birinci yıl dönümünde “Çocuklara Okumayı Sevdiren Yazar” başlığı altında Bağlarbaşı Kültür Merkezi’nde düzenlenen programda, Tuğcu için 7 Renk Ajansı’nın hazırladığı “Yazarak Yaşıyorum” tanıtım filmini izledik önce. Tanıtım filminin bütün görsellerini Çocuk Vakfı Arşivi’nden sağladık. Tanıtım filmi görüntülü radyo programı ağırlıklı olsa da Tuğcu’nun yazarlık serüvenini yansıtmaması bakımından izleyiciler için yararlı oldu.

Oturumda Gülten Dayıoğlu, Nemika Tuğcu, Fatih Erdoğan, Fatma Barbarosoğlu ve bendeniz konuştuk. Bir saat elli dakika süren oturumun ses ve görüntü kaydının yapılmamış olmasına çok üzüldüm. İki hafta önce üç kez hatırlattığım hâlde böyle bir durumla karşılaşmış olmaktan dolayı canım sıkıldı. Belediyelerin kültür konularına yaklaşımı “etkinlik” yapmakla sınırlı. Kültürün sosyal tarihle ilişkisi boyutunu kavrayacak bir tasavvurları da yok.

Oturumda öne çıkan ana temalar şunlar oldu. Gülten Dayıoğlu, Kemalettin Tuğcu’nun “ıskalanmış bir yazar” olduğunu belirtti. Nemika Tuğcu, “Amcam, yazı yazmaya mecburdu.” görüşüne yer verdi konuşmasında. Fatih Erdoğan, Kemalettin Tuğcu’nun çocukluğuna ve yazarlığına etkilerini yorumladı. Fatma Barbarosoğlu, “Bizim okuduğumuz kitapları torunlarımız okur mu?” sorusunu kendinden, çocuğundan yola çıkarak sosyolojik boyutuyla değerlendirdi. Bendeniz ise öteden beri savunageldiğim Kemalettin Tuğcu’nun en önemli dönem yazarlarımızdan biri olduğu görüşümü dinleyicilerle paylaştım.

Nişantaşı, 25 Ekim 2017 Sedat Akçakoyunlu ile on yıl aradan sonra bugün görüştük Çocuk Vakfı’nda. Sedat Bey Millî Eğitim Bakanlığı’ndaki görevinden sonra bir yıldır Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanlığı’nı sürdürüyor. *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı* için Müsteşar Ömer Arısoy

kısa bir not göndermiş, bu not üzerine Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürü Hamdi Turşucu önceki gün aramıştı. Kitapla ilgili kararın ardından tasarım aşamasına gelinmiş olacak.

Nişantaşı, 15 Kasım 2017 Kemalettin Tuğcu, çocuklar için yazmaya başladığı ilk yıllardan itibaren iki çevrenin eleştirilerine muhatap olmuştur: Türkiye’de Batılı modernleşmeyi savunan elitist çevreler ve güdümlü-ideolojik edebiyatı savunan çevreler. Bu iki çevrenin dışında kalarak çocuk kitaplarıyla cevap veren yazarlarımızdan biri de Kemalettin Tuğcu olmuştur. Tuğcu hayattayken bu tespiti yapmış ilk düşünce adamı Erol Güngör’ün 1979 yılında yazdığı “Çocuk Kitapları” yazısındaki şu paragrafı günlüğüme kaydediyorum: “Türkiye’de bunların dışında çocuğu çocuk olarak alan ve ona bu haliyle hitap eden bir yayın geleneği olmuştur. Bu geleneğin zamanımızdaki en başarılı temsilcisi olan Kemalettin Tuğcu kendi başına bir ekol gibi tesirli olmaktadır. Modern (?) yazarlarımız bu geleneği beğenmiyorlar, fazla duygusal ve sosyal gerçeklerden (?) uzak buluyorlar. Burada birtakım kıskançlıklar, ticarî rekabet vs. rol oynamış olabilir; ama asıl dikkati çeken nokta ideolojik hükümlerle realite hükümlerinin birbirine ne kadar zıt düşebildiğidir. Hiç kimse Tuğcu’nun romanlarının niçin bu kadar popüler olduğunu araştırmıyor; kendilerinin beğenmediği şeylerin okuyucu kitlesi için de beğenilmemesi lazım geldiğini söylemekle yetiniyorlar. Bu yanlış zihniyet solcu yazarların realiteye göre değil, kendi zevk ve heveslerine uygun, adeta otistik hikâyeler yazmalarına sebep olmaktadır.”³

Nişantaşı, 2 Mart 2018 Öğle üzeri Kültür Bakanlığı Yayınlar Dairesi Başkanı Sedat Akçakoyunlu aradı. *Kemalettin Tuğcu Armağan Kitabı*’nı hazırlamam için dün karar alındığını söyledi. Kitabı son kez gözden geçireceğim ve bakanlığa göndereceğim.

3 Erol Güngör’ün “Çocuk Kitapları” yazısı önce *Türk Edebiyatı* dergisinin 1979’da yayımlanan 73. sayısında; daha sonra ise *Sosyal Meseleler ve Aydınlar* (1994) kitabında, Hazırlayanlar: R. Güler-E. Kılınç, Ötügen Neşriyat, 2. Basım’da yer almıştır.